

הרפת במזרע תשי"ד

מטבלה 1. אנו למדים שגודל העדר נש-תנה אך מעט במשך השנים האחרונות; מת-בלטת עליה הדרגתית במספר הפרות והמב-כירות ויש אם כן להניח שייצור החלב יוגבר בשנים הקרובות.

התנובה הממוצעת לפרה ולשנה גם בסעיף זה כדאי להדגים את ההתפת-חות במשך השנים האחרונות. אביא כאן את הפרטים על השנים תשי"א-תשי"ד.

טבלה 2. התנובה הממוצעת לפרה ולשנה בתשי"א-תשי"ד

פרטים	תשי"א	תשי"ב	תשי"ג	תשי"ד
תנובת החלב בק"ג	4389	4801	4697	4650
אחוז השומן	3.83	3.96	3.76	3.68
מספר ימי חליבה	276	289	279	282

תנובת החלב הממוצעת ירדה במידת מה בשנתיים האחרונות. חמורה יותר היא הי-רידה באחוז השומן, שכידוע, אין הוא ניתן להשפעה של ממש ע"י גורמי-חוץ, כגון הזנה וטיפול; יש, איפוא, להניח שהמחזוריים הח-דשים של הפרות שהוכנסו לעדרנו ירשו מאבותיהם (מהפרים) את רמת-השומן הנמו-כה יותר, ומשום כך זה צריך להדאיג אותנו. המספר הממוצע של ימי חליבה לפרה הוא כמעט יציב בשנים האחרונות, אולם מן הראוי לציין שהוא בדרך-כלל קטן ב-20-30 יום לעומת המספר הממוצע שהיה רגיל בעד-רנו בטרם עברנו לחליבה במכונות.

גיל העדר שאלה זו חשובה מכמה וכמה בחינות ואזכיר את העיקריות. תנובת הפרה, כידוע, עולה עם הגיל; על פי רוב מגיעות הפרות למלוא כושר ההנבה רק בגיל של 6 שנים והן מוכשרות לעמוד בשיאן זה עד לגיל של 10-12 שנים. מובן מאליו שעדר פרות בעל

בשנה זו אין לציין התקדמות רבה מב-חינה מקצועית. תנובת החלב והשומן נשארה על הרמה של השנה שעברה. נתנסינו בפ-געים קשים בדיר העגלות — התמותה היתה רבה, ביחוד בחודשי הסתיו. כן גם נגרמה לנו תקלה רצינית עקב הרבעות פראיות ונפגעו ע"י כך מבכירות ופרות במספר ניכר. ובכל זאת יש לציין גם שיפורים מסוימים בכלכלת הענף, ובאופן מיוחד מן הראוי להז-כיר את ההתקדמות בתנאי הדיוור של העדר. במחצית השניה של השנה התחלנו להשתמש בסככה החדשה ונוכחנו ביתרונותיה מכמה וכמה בחינות. גם תנאי הדיוור של בני-הבקר השתפרו במידה ניכרת, לאחר שהרבה מקומות פונו מפרות. יש תקווה שהשיפור בתנאי הדיוור יימשך בקצב מזורז כיוון שהננו עומדים בפני גמר בניית בית-החליבה וכן מקימים את הסככה הגדולה עבור כל העדר של בני-הבקר. יש להניח כי כל התיקונים האלה יביאו עמם העלאה בתנובת העדר וכן יוטב במידה רבה מצב הבריאות. ננסה למסור להלן פרטים על הרכב הע-דר לסוף שנת תשי"ד, סיכומי תנובות וכן נטפל בשאר בעיות הענף.

הרכב העדר כדי לעמוד ולהעריך נכונה את המצב בשנת הדו"ח אשתדל להשוות את המספרים אלה של השנים הקודמות. ניתנת להלן טבלה על הרכב העדר בשנים תשי"י-תשי"ד.

טבלה 1. העדר במזרע בשנים תשי"י-תשי"ד (בסוף כל שנה).

פרטים	תשי"י	תשי"א	תשי"ב	תשי"ג	תשי"ד
פרות	122	130	121	139	142
מבכירות	14	21	17	25	25
עגלות	79	87	45	109	90
סה"כ	215	238	283	273	257

19 עגלות; מהמעורבות הולנדית-סוריות יש לנו פרה אחת מדור שני וכל השאר — 103 פרות ו-72 עגלות — נמנות על דורות ההכלאה מהשלישי ועד לשביעי; רובו של עדר המעורבות הוא מדורות ההכלאה ה-4, 5, 6. כאמור — פעל פעם אצלנו גם פר גרנסי וכיום מצויות בעדרנו 12 פרות ו-8 עגלות, בהן זורם עוד דם גרנסי (כמובן שאחוז הדם הזה פוחת והולך מדור לדור בצאצאי הכ-לאה זה, כיוון שאין מזרימים שוב דם גרנסי מזה כמה שנים).

בשנת תשי"ד רכשנו שתי פרות הולנדיות משובחות שהובאו מהולנד, והן צריכות היו לשמש אמהות לפרייביות. אחת מהן היה הכרח לחסל בגלל עקרות ואי-הסתגלות לתנאי הארץ; השניה היא פרה טובה ונקווה שהיא תזכה אותנו בצאצאים משובחים.

רובו של העדר שלנו הוא מצאצאי הפרים שבאגדת "און"; וחלק ניכר הן בנות הפרים שעמדו במבחן והוכרו כמשובחים. מענין לציין בהודמנות זו שהערכת הפרים לפי צאצאיהם שבמשקים השונים אינה שווה בכל המקרים. כך, למשל, הוכר הפר "מונרך" כמצטיין, אולם אצלנו אין בנותיו עולות על הממוצע; לעומת זה הוכיח המבחן ב"און" שהפר "אלוף" הוא נחות-דרגה מבחינה תר-רשתית ודוקא בנותיו שבעדרנו הינן טובות למדי. כדאי להזכיר עוד את הפר "חמד" שפעל במזרע לפני כמה שנים; גם הוא עבר את המבחן הרשמי, הוכר כפר משובח ובוה נוכחנו גם אנו.

אמהות-היסוד בעדרנו

בשנים האחרונים רציני לבדוק אם מת-בלטות בעדרנו אמהות-יסוד מסוימות ומה הקווים האופייניים שהן הורישו. נוכחתי, לאחר עיון ברשימות, שאין בעדרנו משפחות-אם שאפשר לציין באופן מיוחד לטובה או לרעה, ולכן הנני מניח שאין כדאי לעקוב ולנתח את העדר לפי כיוונים אלה.

גיל ממוצע גבוה יותר מוכשר להניב גם תנובות ממוצעות גבוהות יותר; וככל שא-חוז הפרות הקשישות רב יותר, הרי זה משי-מש סימן לאריכות הימים בה נתברכו הבה-מות; ומכאן גם היתרון הכלכלי — אחוז הפחתה קטן יותר באינוונטר החי ואפשרויות צמצום עדר בנייהבקר לצרכי חידוש יחידת העדר של הפרות. נתבונן אם כן כיצד מת-פתחים ענינים אלה בעדרנו בשנים האחרונות.

טבלה 3. עדר הפרות לפי גיליו השונים תשי"א—תשי"ד (באחוזים)

השנה	פרות בגיל 2-4 ש'	פרות בגיל 5-8 ש'	פרות בגיל 8-15 ש'
תשי"א	57.7	34.6	7.7
תשי"ב	56.2	36.3	7.5
תשי"ג	54.—	38.8	7.2
תשי"ד	53.—	39.—	8.—

מטבלה זו הננו למדים שלמעלה ממחציתן של עדר הפרות הינו צעיר, ומצב זה נמשך כבר שנים אחדות. מסתמנת אמנם נטייה קלה לעליית אחוז הפרות הקשישות, אבל התהליך הוא איטי ויש צורך להקדיש תשומת לב מיוחדת לבעיה זו. נראה לי שניתן להת-קדם בכיוון הרצוי אם ננהיג סלקציה חמורה יותר בעדר העגלות והמבכירות ולעומת זה נהיה זהירים בסילוק ופסילה של הפרות הצעירות; נקבע לנו כלל שאין מוציאים מעדר הפרות אלא את אלה שהכזיבו את התקוות שתלו בהן לאחר שתי תקופות החליבה הראשונות, לפחות. לא פעם יקרה שפרות מגלות את כושר ייצורן רק בתקופה השניה או אף השלישית.

מוצאו הגזעי של העדר

הבקר שבעדרנו נמנה על שלושה גזעים; יש אצלנו הולנדיות טהורות, מעורבות מצא-צאי ההכלאה ההולנדית-סורית ואחדות שגם דם גרנסי ושויצי זורם בהן. הולנדיות טהור-רות היו לנו בסוף שנת תשי"ד 24 פרות

החשש הזה וכעבור חדשים אחדים חזר הכל למצבו הנורמלי. ההתעברות היתה טובה למדי ולא נתקלנו בקשיים מיוחדים. התעורר חשש לשחפת, ובמשך שנים אחדות הדאיגונו ההגרות החיוביות; אולם לאחר התייעצות בין הרופאים בשנה האחרונה הוברר שהגורם להגבות החיוביות לא היתה שחפת הבקר אלא נגע עור ספציפי שאינו מסכן את בריאות הפרות כל עיקר.

נגרמה לנו השנה תקלה רצינית בדיר העגלות ואבדו לנו בחודשי הסתיו 17 עגלות ועגלים.

ההזנה

תצרוכת העדר נקבעת כרגיל בהתאם לנורמות המקובלות, והן: 4 יחידות מזון ליום לקיום, 0.4 יח"מ לכל ק"ג חלב, 1600 יח"מ לכל עגלה בממוצע שנתי ותוספת של 300 יח"מ לכל פרה ומבכירה לחשבון, "ההכ"נה" לפני ההמלטה. בהתאם לנורמות אלה הסתכמה התצרוכת התיאורטית בשנת תשי"ד ב-715 אלף יחידות מזון בס"ה. המספוא הגס שהושג היה מגוון למדי ועל הפרטים אפשר לעמוד מהטבלה הניתנת להלן.

טבלה 5. האספקה ברפת מזרע בשנת תשי"ד

יחידות מזון	הכמות רטונית	סוג המספוא
138.000	415	שחת
12.600	63	קש
74.700	598	תחמיצי חורף וקיץ
43.500	522	סלק מספוא
49.000	490	תלתן
36.100	361	תירס (במרעה וקצוץ)
17.500	175	מרעה חורף
7.220	72.2	קליפות הדר
6.500	52	סתוויון
385 120	—	ס"ה מספוא גס
329.600	329,6	מזון מרוכו
714 720		ס"ה המספוא

הנני מסתפק, איפוא, במסירת פרטים על שיעור הרבייה וה"השתלטות" מבחינה מספרית של אמהות-ייסוד מסוימות.

טבלה 4. הרכב העדר לפי המוצא מאמהות-ייסוד.

שם אם המשפחה	פרות	עגלות
ראשונה	34	19
בדוניה	30	18
מוריצה	14	9
זוללה (הולנדית)	13	9
עדינה	8	5
פנינה	6	8
שולמית	5	4
בת-שבע	5	7
אמירה	4	1
נעימה	4	4
כוכבה	4	2
זיזה	4	3
חלוציה (שויצרית)	2	1
אמהות שונות	9	10

כאמור, לא הצלחתי לגלות תכונות משפחתיות אופייניות בכל הנוגע לכושר הייצור בשעת בדיקת קווי-דם של אמהות, אולם מהטבלה 4 מתבלט כושר הרבייה וההתפשטות של אמהות מסוימות לעומת הצמצום בצאצאים במשפחותיהן של אמהות-ייסוד אחרות; ולא ייפלא שהיו בין אמהות-ייסוד גם כאלה שהלכו ערירות, או שבהמשך השנים נגזרה עליהן גזירת פרת ולא נשאר להן כל יורש בעדר.

מצב הבריאות

בדרך כלל אפשר לציין שמצב הבריאות היה טוב למדי, מתה בס"ה פרה אחת וסיבת המוות לא נודעה לנו. קרו מקרים אחדים של המלשות לא נורמליות וחששנו שאלה הם סימפטומים של אחת ה"מחלות הבלתי-מוגרדרות", שכידוע גרמו לחורבנם של עדרים במשקים אחדים. אולם לשמחתנו נתבדה

לפרה בין 26 ימים ל-29 ימים בשנה; מספר ימי העבודה לכל 1000 ליטר נע בשנים הנ"ל בין 7 ל-5.5. יש להעיר שמכסת העבודה הנ"ל הושגה על אף ההשקעה הרבה בהכשרת עובדים חדשים בענף; ועלינו להתמיד בדרך זו, כיוון שקשה יהיה להתמסר להכשרת עובדים לאחר שנתחיל לחלוב בבית-החליבה.

לאחר שתוקם הסככה הגדולה לבני-הבקר ודאי נצליח לצמצם שוב את מספר ימי העבודה.

סיכום

על ענף הבקר עובר משבר קשה בגלל המחירים הנמוכים לחלב ולכן יש לחתור להעלאת רמת-הענף מכל הבחינות כדי שאפ"ר שר יהיה להבטיח תמורה מלאה לעובדים. מן ההכרח לשקוד על ההשכלה מבחינה טיפוחית, יש לדאוג לאספקה מזינה יותר וזולה יותר; השיכון והמיכון—שישפרו וישוכחו ללו; ואחרון אחרון, ולא פחות חשוב—חבר עובדים בעל רמה מקצועית מתאימה שיתמיד בנשיאת העול בענף זה, והוא שיציעו קדימה.

הובא לדפוס לפי הדו"ח של

אלי סמסון

המספוא שהואבס התאים בערכו לתצרוכת התיאורטית, אלא שבשנה האחרונה הופחת במקצת חלקו של המספוא הגס בתפריט ההזנה; בשנת תשי"ג עלה חלקו של המספוא הגס כדי 60.1% מכלל התצרוכת והשנה ירדנו ל-54%. עלינו לשאוף להעלאת טיב השחת, כן מוטל עלינו להכין שטחי מרעה זרוע רבי-שנתי באדמות שלחין, על אף הויכוח שהתעורר בחוגי החקלאים בכל הנוגע ליעילותו של מספוא המרעה; יש להרבות בתחמיץ חורף ולנצל ביתר יעילות את המרעה בשטחי הפלחה, כגון שלף תירס וכדומה. עלינו לזכור שהעלאת הכמות ושיפור איכות המספוא הגס יסייעו במידה רבה להעלאת תנובת העדר.

העבודה

הסככה החדשה הביאה עמה קימוץ ניכר בימי עבודה בעדר הפרות והיה באפשרותנו להקדיש תשומת לב יתרה לעגלות המוחזקות עדיין בבנינים בהם עמדו קודם לכן הפרות. כשנתחיל לחלוב בביתן החליבה יש לנו כל תהליכי העבודה ובדאי יעלה גם בידנו לצמצם את מספר ימי העבודה לפרה בשנה.

בשנים תש"י—תשי"ד נעה מכסת העבודה

הכדאי ל"פטים" ולזרז גדילתן של עגלות מגזע החלב?

אין קץ לויכוחים ול"תיאוריות" בכל הנוגע לגידול העגלות; יש הממעיט ויש המרבה ולא קל הדבר להביא הוכחות חותכות ומכריעות איזוהי השיטה הרצויה ביותר. נראה לי שאחד הניסויים שבוצע בשנים האחרונות עם תאומות אידנטיות ישמש לקח לחסידי הפיטום ו"דוחקי הקץ" כדיר העגלות.

כידוע, בניסויים עם תאומות אידנטיות, מבררים בהצלחה את השפעת תנאי הסביבה על כושר הייצור של הבהמות משום שהתכונות התורשתיות בתאומים מסוג זה הן זיהות בהחלט. חילקו, אפוא, תאומות כאלה לשתי קבוצות בתקופת הגדילה; הקבוצה האחת נזונה כבמרבק, והעגלות גדלו בקצב מהיר יותר ואף התפטמו, לעומתן — העגלות מהקבוצה השנייה — אחיותיהן הזרותיות — הוחזקו בתנאים רגילים. התוצאה היתה ברורה וחד-משמעית; המבכירות השמנות והמפוטמות הניבו בתקופת חליבתן הראשונה את החצי ממה שהניבו אחיותיהן ה"רות". ניסיון זה בוצע בעגלות מהגזע גרסי.